

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

ZAVOD
REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA ŠOLSTVO

Glasbena šola

Izobraževalni program: Glasba

Predmet: ORKESTER

Učni načrt

Ljubljana 2024

ORKESTER

Učni načrt

Izobraževalni program GLASBA, GLASBENA ŠOLA

Dopolnitve (2024) učnega načrta za predmet orkester v poglavju 4 (Operativni cilji predmeta – vsebine) za jazzovski orkester je pripravil Janez Vouk.

Dopolnitve (2021) učnega načrta za predmet orkester v poglavju 5.1 (Minimalni standardi znanja) so pripravili: Drago Arko (vodja delovne skupine za godala, komorno igro in orkester), Ksenija Trotovšek, Danica Koren in Uroš Bičanin.

Uredile: dr. Inge Breznik, dr. Branka Rotar Pance, Magdalena Međeral, Polonca Češarek Puklavc

Jezikovni pregled: Mira Turk Škraba

Izdala: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, Zavod RS za šolstvo

Za ministrstvo: dr. Vinko Logaj

Za zavod: Jasna Rojc

Objava na spletnem naslovu

https://urednik-gov.sigov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Glasbena-sola/Ucni-nacrti/Ucni_nacrti_program_Glasba/Orkester.pdf

Prva spletna izdaja

Ljubljana 2024

Učni načrt za predmet orkester v izobraževalnem programu Glasba, Glasbena šola je Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje določil na 239. seji dne 17. 10. 2024.

Izobraževalne programe Predšolska glasbena vzgoja, Glasbena pripravnica in Plesna pripravnica ter učne načrte, ki jih je določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje na 49. seji dne 11. 4. 2002, je sprejel pristojni minister za izobraževanje in so bili objavljeni v Uradnem listu RS št. 45/02. Izobraževalna programa Glasba in Ples ter učne načrte, ki jih je določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje na 56. seji dne 20. 3. 2003, je sprejel pristojni minister za izobraževanje in so objavljeni v Uradnem listu RS št. 55/03. Dopolnjeni predmetnik in učne načrte za program Glasba, ki jih je določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje na 127. seji dne 19. 11. 2009, je sprejel pristojni minister za izobraževanje in so objavljeni v Uradnem listu RS št. 11/10.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](https://cobiss.si)-ID [216523523](https://cobiss.si)

ISBN 978-961-03-0880-5 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

Sestavljavci izobraževalnih programov in učnih načrtov

Izobraževalni program Glasba

Je pripravila Nacionalna komisija za vsebinsko prenovu glasbenega šolstva v sestavi: red. prof. dr. Primož Kuret – predsednik, mag. Franci Okorn – namestnik predsednika in člani mag. Dimitrij Beuermann, Tomaž Buh, Anton Gorjanc, Marija Gregorc, Zdravko Hribar, mag. Ivan Marin, Matej Selan, Viktor Zadnik in Marjetka Loborec (strokovna tajnica).

Člani nacionalne komisije so bili tudi koordinatorji razširjenih predmetnih skupin za godala in brenkala, pihala, trobila in tolkala, instrumente s tipkami in petje, orkester in komorno igro ter nauk o glasbi in solfeggio.

Učne načrte za predmete: violina, viola, violončelo, kontrabas, flavta, oboa, klarinet, fagot, saksofon, rog, trobenta, pozavna, tuba in druga konična trobila, tolkala, petje, klavir, harmonika, orgle, kitara, harfa, kljunasta flavta, diatonična harmonika, citre, tamburice, orkester, komorna igra ter nauk o glasbi in solfeggio so na podlagi učnih načrtov za glasbene šole, ki jih je sprejel Strokovni svet za vzgojo in izobraževanje SR Slovenije dne 27. 9. 1979 oziroma 16. 4. 1992 (orgle), pripravili: Draga Ažman, Kristina Babič, Martin Bajde, Marcos Bajuk, Jože Balažic, Volodja Balžalorsky, Renata Bauer, Dalibor Bernatovič, Vlasta Bezjak, Andžela Blažeka, Željko Bradič, Tatjana Šporar Bratuž, Jernej Brence, Ksenija Trotovshek Brlek, Sonja Cigan, Bojan Cvetrežnik, Matjaž Drevenšek, Boris Dvoršak, Maja Gogala Dvoršak, Tatjana Dvoršak, Darinka Fabiani, Mateja Ferenčak, Simona Fisher, Marija Feguš Friedl, Cita Galič, Slavko Goričar, Drago Gradišek, Jelka Grafenauer, Jožica Grebenšek, Hinko Haas, Tomaž Habe, Karmen Hlade, Žarko Ignjatović, Jakob Ivan, Jasenka Jelačić, Lučka Joksič, Marinka Kukec Jurič, Ileana Bratuž Kacjan, Janja Kipič, Mateja Prem Kolar, Albert Kolbl, Jolanda Korat, Ruda Ravnik Kosi, Polona Kovač, Eva Kranjčan, Marija Kregar, mag. Igor Krivokapič, Dragutin Križanič, Peter Kruder, Karel Leskovec, Venčeslav Lenarčič, Boštjan Lipovšek, Andrej Lorber, Matija Lorenz, Tomaž Lorenz, Zoran Lupinc, Majda Lužnik, Svetlana Marinković, Lidija Maletič, Zdenka Kristl Marinič, Zoran Marković, Milivoj Matković, Marjetka Minič, Peter Napret, Jerko Novak, dr. Breda Oblak, Marija Okoliš, Igor Oulokin, dr. Branka Rotar Pance, Lidija Pavlica, Barbara Pibernik, Tomaž Plahutnik, Darij Pobega, Metka Podpečan, Saša Potisk, Robert Prednik, Bronka Prinčič, mag. Majda Zaveršnik Puc, Dušan Remšak, Vildana Repše, Božo Rogelja, Ivanka Ropas, Vita Gregorc Rošker, dr. Janja Črčinovič Rozman, Miro Saje, Barbara Sevšek, Doroteja Cestnik Spasič, Robert Stanič, Robert Stopar, Dušanka Stražar, Marjan Stropnik, Vesna Stropnik, Zlatko Špoljar, Franc Štuhec, Dolores Šturman, Borivoj Šurbek, Milan Švagan, Damir Tkavc, Metod Tomac, Miro Tomšič, Mile Trampuš, Mojca Tratar, Vojko Trnjek, Mojca Volavšek, Fanika Vošnjak, Oto Vrhovnik, Nina Venier Zalokar, mag. Ema Zapušek, Janez Zavec, Ivana Zihlerl, Blaž Zupan, Stanko Žagar, Lidija Žefran, Andreja Žel, Nikolaj Žličar in Franc Žugelj.

Jezikovni pregled: Janko Potrata

Dopolnjeni predmetnik in učne načrte v izobraževalnem programu Glasba, ki jih je na 127. seji dne 19. 11. 2009 določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje, je pripravila Nacionalna komisija za glasbeno šolstvo v sestavi: Drago Arko – predsednik, mag. Tomaž Faganel, mag. Ivan Florjanc, Marija Gombač, Primož Malavašič, Matej Selan, dr. Dragica Žvar, Januš Rasiewicz, Mateja Valič Presetnik, Tomaž Buh, Marija Gregorc, Zdravko Hribar in Anton Savnik.

V razširjenih predmetnih skupinah za posamezna področja pa so sodelovali še: Franc Žugelj, Miro Saje, Matjaž Jevšnikar, Drago Gradišek, Albert Kolbl, Igor Krivokapič, Matej Zupan, Božo Rogelja, Slavko Goričar, Matjaž Drevenšek, Milan Švagan, Martin Bajde, Miro Tomšič, Vildana Repše, Mile Kosi in Kristian Kolman.

Jezikovni pregled: Mira Turk Škraba

Izobraževalna programa Predšolska glasbena vzgoja in Glasbena pripravnica

Je pripravila Nacionalna komisija za vsebinsko prenovu glasbenega šolstva v sestavi: red. prof. dr. Primož Kuret – predsednik, mag. Franci Okorn – namestnik predsednika in člani mag. Dimitrij Beuermann, Tomaž Buh, Anton Gorjanc, Marija Gregorc, Zdravko Hribar, mag. Ivan Marin, Matej Selan, Viktor Zadnik in Marjetka Loborec (strokovna tajnica).

Učne načrte so pripravili: Marija Gregorc, dr. Barbara Sicherl - Kafol, Anton Gorjanc, Marija Okoliš in Irena Rigo.

Izobraževalna programa Plesna pripravnica in Ples

Je pripravila Nacionalna komisija za vsebinsko prenovu glasbenega šolstva v sestavi: red. prof. dr. Primož Kuret – predsednik, mag. Franci Okorn – namestnik predsednika in člani mag. Dimitrij Beuermann, Tomaž Buh, Anton Gorjanc, Marija Gregorc, Zdravko Hribar, mag. Ivan Marin, Matej Selan, Viktor Zadnik in Marjetka Loborec (strokovna tajnica).

Učne načrte so pripravili: za balet Matej Selan, Iko Otrin in Vlasta Veselko; za sodobni ples Jana Kovač Valdes, Ana Vovk Pezdir, Petra Pikalo in Vlasta Veselko; za plesno pripravnico Matej Selan, Jana Kovač Valdes, Alenka Tomc in Iko Otrin.

Dopolnitve učnih načrtov (minimalne standarde znanja in didaktična priporočila za doseganje minimalnih standardov znanja) ter znanja izvajalcev za programe Predšolska glasbena vzgoja, Glasbena pripravnica, Plesna pripravnica, Glasba in Ples, ki jih je določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje na 218. seji dne 16. 12. 2021, je pripravila Nacionalna komisija za glasbeno šolstvo v sestavi: red. prof. mag. Ivan Florjanc – predsednik, Drago Arko, dr. Dimitrij Beuermann, Magdalena Međerai, Helena Meško, Helena Valerija Krieger, Marko Možina, Dejan Prešiček, dr. Nejc Sukljan in Boris Štih.

Jezikovni pregled: Mira Turk Škraba

Kazalo vsebine

1 OPREDELITEV PREDMETA.....	5
2 SPLOŠNI CILJI PREDMETA	5
3 OPERATIVNI CILJI PREDMETA – DEJAVNOSTI.....	6
4 OPERATIVNI CILJI PREDMETA – VSEBINE	7
5 STANDARDI ZNANJA	8
5.1 MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	8
6 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA.....	9
7 IZVEDBENI STANDARDI IN NORMATIVI	10
ZNANJA IZVAJALCEV	10

1 OPREDELITEV PREDMETA

Orkester nam pomeni večjo skupino inštrumentalistov z večkratno zasedbo posameznih glasov. Taka zasedba terja podreditev posameznikov prevzemanju enake tehnike (npr. godalni potegi), da bi dosegli skupinsko enovitost, ki jo bistveno oblikuje dirigent.

Orkester ima specifično zasedbo, standarden sedežni red oziroma razpored inštrumentalistov, uglasen pa je na komorni ton a1 (440 Hz ali 442 Hz). Razpored inštrumentalistov je pri Orffovem orkestru podrejen potrebam posamezne skladbe.

Glede na zasedbo in funkcijo razlikujemo godalne, pihalne, komorne, simfonične, salonske, tamburaške, plesne, jazzovske, kitarske, Orffove in tudi harmonikarske orkestre.

Orkestrska igra je pomembno dopolnilo in tudi nadgradnja učenja solističnega orkestrskega inštrumenta ter ima izrazito povezovalno vlogo med njimi. Prav zaradi te naloge in pomena je orkester – godalni ali pihalni – tudi z zakonom določena obvezna in stalna oblika skupinskega muziciranja v javnih glasbenih šolah. Orffov orkester omogoča orkestrsko igro tudi tistim učencem, ki se zaradi narave glasbil (npr. pianisti) ne morejo vključevati v druge orkestre.

Orkestrska igra se izvaja v skladu s predmetniki za pouk inštrumentov, in sicer obvezno na višji stopnji ter v zadnjih razredih nižje stopnje glasbene šole. Izjema je Orffov orkester, saj je zaželeno, da se učenci vključujejo vanj ves čas glasbenega izobraževanja. Učenec je praviloma vključen v en šolski orkester, zelo nadarjeni učenci pa lahko igrajo tudi v dveh.

V šolske orkestre se, predvsem na nizka godala in trobila, lahko vključujejo tudi učenci, ki so že končali glasbeno šolo.

2 SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Učenci:

- se sistematično navajajo in prilagajajo načinom dela v večji skupini – orkestru;
- spoznavajo orkestrsko literaturo, dostopno njihovem tehničnemu znanju in poustvarjalnim sposobnostim;
- oblikujejo zvočnost inštrumenta in se navajajo nanjo v odnosu do celotnega orkestra;
- razvijajo in poglobljajo občutek do sozvočja;
- razvijajo čut in smisel za vzajemno delo, delovno disciplino in odgovornost;
- skozi različne oblike glasbenega udejstvovanja razvijajo čustveni in socialni potencial in ozaveščajo njegovo vsestransko dobrobit;
- razvijajo čustveno inteligenco kot temeljni pogoj za učenje ter čustveno in socialno zrelost;
- smiselno in kritično uporabljajo sodobno tehnologijo;
- ozaveščajo pomen in vlogo glasbenega udejstvovanja v povezavi s trajnostnim razvojem;
- v skladu z zmožnostmi in interesi pridobivajo znanja in izkušnje, ki jih vodijo v nadaljnje ljubiteljsko glasbeno udejstvovanje v ansamblih, orkestrih in pevskih zborih, ali v nadaljnje profesionalno glasbeno izobraževanje.

3 OPERATIVNI CILJI PREDMETA – DEJAVNOSTI

Učenci:

- igrajo v različnih šolskih orkestrih – godalnem, pihalnem, simfoničnem, harmonikarskem, salonskem, jazzovskem, kitarskem, Orffovem ali tamburaškem – in si sistematično razvijajo glasbene dispozicije za igranje v teh zasedbah,
- se navajajo na skupinsko muziciranje in rešujejo specifične ritmične, agogične in intonančne probleme,
- razvijajo skupni pulz in ritmično prilagajanje,
- razvijajo odnos do različnih notnih zapisov in slogovnih opredelitev,
- ocenjujejo in vrednotijo skupne glasbene dosežke,
- se usposablajo za morebitno kasnejše vključevanje v ljubiteljske inštrumentalne skupine in orkestre.

4 OPERATIVNI CILJI PREDMETA – VSEBINE

Poleg številne izvirne umetne orkestrske literature, zlasti za godalni, simfonični, Orffov, deloma tudi za tamburaški orkester (folklorna glasba), obstaja tudi veliko priredb tovrstne literature za npr. pihalni in harmonikarski orkester. Zasedba orkestra se časovno spreminja glede na slog. Tako npr.:

- baročni orkester vključuje general basovske inštrumente in daje prednost godalnemu zvoku (zgornje melodične glasove igrajo violine, gamba oziroma gibčnejši čelo, oboe, flavte in tudi rogovi, general bas pa izvajajo npr. čelo, fagot, lutnja, čembalo in orgle);
- klasicistični orkester karakterizira zvok štiriglasnega godalnega stavka in dvojne pihalne zasedbe in je sploh merilo za orkester;
- romantični orkester je močno razširil predvsem trobila, v orkestru dvajsetega stoletja pa so se razvila predvsem tolkala in ni več nobene osnovne zasedbe;
- pihalni orkester, ki se je standardiziral nekako sredi 19. stoletja, vključuje vse pihalne in trobilne inštrumente ter tolkala, tamburaški orkester pa združuje vsa tamburaška glasbila od bisernice do berde ter akordične bugarije;
- kitarski orkester združuje kitare, ki so razdeljene na štiri glasove, basovska linija pripada bas kitari; barvo orkestra lahko dopolnjujejo godala, pihala in tolkala;
- jazzovski orkester (big band) v običajni zasedbi vsebuje tri sekcije: pihala (pet saksofonov, občasno tudi klarinete in flavte), trobila (štiri ali pet trobent in štiri pozavne), ritmično skupino (kitara, klavir ali/in klaviature, kontrabas ali basovska kitara, bobni in druga tolkala); zasedba je lahko tudi večja ali manjša, šteje naj vsaj 16 članov (4, 4, 4, 4); pogosto z jazzovskim orkestrom sodelujejo tudi inštrumentalni in vokalni solisti ali zbori.

Zasedba Orffovega orkestra je Orffov inštrumentarij, po potrebi tudi s kljunastimi flavtami in drugimi inštrumenti.

Dirigent izbere za orkester najprimernejši program, morebitne manjkajoče inštrumente pa nadomesti oziroma priredi za sorodni inštrument.

5 STANDARDI ZNANJA

Doseženi standardi znanja so vezani na operativne cilje in stopnje izobraževanja ter ustrezno literaturo za različne orkestrske zasedbe. Izvedba skladb mora biti logična in doživeta, približevati se je treba izvirnemu tempu. Uspešnost doseganja ciljev in znanja se še posebno kaže na koncertih in drugih javnih nastopih.

5.1 MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Minimalni standardi znanja opredeljujejo dosežke učenca, ki jih izkazuje za oceno zadostno (2). Vključujejo obseg in kakovost znanj, spretnosti in veščin, ki jih v skladu z operativnimi cilji (dejavnosti in vsebine) v učnem načrtu predmeta orkester učenec razvija med šolskim letom ter izkaže ob koncu šolskega leta.

Učenec še zadovoljivo:

- sodeluje z drugimi člani orkestra in sledi dirigentu;
- se pripravi na orkestrske vaje v skladu s svojimi glasbenimi sposobnostmi in znanjem;
- dejavno sodeluje na vajah orkestra;
- prispeva k skupnemu zvoku orkestra v okviru svojih tehničnih in muzikalnih zmožnosti;
- se prilagodi dinamiki delovanja orkestra in sodeluje na nastopu.

6 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Učenci praktično uporabljajo znanja, ki so jih pridobili pri pouku inštrumenta, komorne igre in nauka o glasbi oziroma solfeggia. Pri orkestralnih vajah spoznavajo sestav orkestra, dirigentovo vlogo, vlogo koncertnega mojstra in vodij skupin. Spoznajo se z nalogami posameznih skupin in njihovimi specifičnimi problemi. Prav tako spoznavajo vlogo orkestra pri spremljavi solista. Z nastopanjem na koncertih in drugih predstavitev pridobivajo prakso javnega nastopanja, kar je pri nadaljnjem šolanju in vključevanju v ljubiteljsko ansambelsko muziciranje zelo pomembno.

Vsakoletne novince v orkestrih je treba seznaniti s temeljnimi pravili orkestrske igre, načinom sedenja in razporedom skupin inštrumentov. Posebej in nenehno jih je treba seznanjati z osnovnimi znaki dirigiranja, kot so pripravljalni gib, znaki za dinamiko, artikulacijo, prekinitev tona – skupni začetek in nastavek tona. Zato so včasih potrebne posebne deljene vaje.

Pri večjih orkestrih lahko sodelujejo tudi posamezni učitelji, in sicer kot mentorji za skupine inštrumentov (godala, pihala in trobila ter še zlasti tolkala). Pri godalcih je treba doseči, da prevzamejo enako tehniko lokovanja, ne le glede smeri gibanja, pač pa tudi glede mesta in načina uporabe loka, izenačenosti potez, homogenosti zvoka in drugih sestavin skupne igre. Pri pihalcih, trobilcih in tolkalcih moramo predvsem vztrajati pri isti intonaciji, natančnem fraziranju, artikulaciji, nastavku, skupnih vstopih in usklajevanju glede na preostali del orkestra. Posebne ločene vaje so potrebne le zaradi obvladovanja posameznih skladb in jih je smiselno menjavati s skupnimi vajami, pri katerih učenci spoznajo pomen in dosežke ločenih vaj.

Pri kitarskih orkestrih gre nameniti pozornost prstnim redom po posameznih glasovih.

Pri Orffovem orkestru učenci usvajajo tehniko igranja Orffovih inštrumentov ter spoznavajo njihove zvokovne zmožnosti ter vlogo posameznih inštrumentov pri skupinski igri. Pri Orffovi igri se lahko vključijo tudi komponente Orffove elementarne pedagoške ideje, kot so gib, ples, proza, poezija.

Posebno pozornost je treba posvetiti igri a prima vista, sicer pa moramo upoštevati znano načelo od lažjega k težjemu. Delo orkestra mora biti načrtovano na daljši rok.

V glasbeni šoli mora redno in skozi vse šolsko leto delovati godalni ali pihalni orkester, lahko pa tudi:

- simfonični orkester z najmanj 20 godali (8 + 6 + 4 + 2) in drugimi inštrumenti po partituri,
- harmonikarski orkester z najmanj 12 člani,
- tamburaški orkester z najmanj 12 člani (od bisernice do berde in akordične bugarije),
- jazzovski orkester z vsaj 16 člani (4, 4, 4, 4), sestavljen je iz treh sekcij: trobilne, pihalne in ritmične,
- kitarski orkester z najmanj 12 člani (1., 2., 3. in 4. glas), vse do 30 in več članov,
- Orffov orkester z najmanj 12 člani.

Izjemoma in le na večjih glasbenih šolah, ki imajo skupaj nad 60 godalcev oz. 100 pihalcev, trobilcev ter tolkalcev, lahko delujeta tudi:

- drugi godalni orkester z najmanj 13 godalci in
- drugi pihalni orkester z najmanj 20 člani.

7 IZVEDBENI STANDARDI IN NORMATIVI

MATERIALNI POGOJI

Za pouk in vaje orkestrrov mora imeti šola ustrezno veliko učilnico, dvorano oziroma dovolj velik oder, notna stojala za orkester in dirigenta, stole, večji elektronski metronom, avdiovizualni komplet, notno in drugo strokovno literaturo ter notne mape.

PREVERJANJE IN OCENJEVANJE

Znanje preverjamo pri pouku in na nastopih. Ocene oblikujemo v skladu s Pravilnikom o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v glasbenih šolah.

ZNANJA IZVAJALCEV

Jazzovski orkester	Učitelj	<ul style="list-style-type: none">◆ visokošolskega izobraževanja jazz inštrumenta, jazz petja, kompozicije in glasbene teorije ali dirigiranja◆ katerega koli visokošolskega ali srednješolskega izobraževanja jazz inštrumenta ali jazz petja po določitih 93. člena ZOFVI
--------------------	---------	--